

Yaylı Çalgılar Ailesi

Keman ailesi
üyelerinde
bulunan
F biçiminde
ses delikleri

Yaylı çalgılar batı müziğinin hem de klasik Türk müziğinin temel çalgılarıdır. Yay adı verilen yardımcı bir araçla çalınan bu çalgılar, orkestranın temelini oluşturur. Eğer bir senfoni orkestrasını dinlemeye giderseniz yaylı çalgılar ailesinin hepsini birarada görebilirsiniz. Bu ailenin en ünlü üyesi kemandır. Öteki üyelerse boy sırasına göre viyola, viyolonsel ve kontrbastır.

Yaylı çalgılar yüzyıllardır süregelen bir gelişme sürecinin ürünüdür. Günümüzde bu çalgıların gelişimi doruk noktasına ulaşmıştır. Onların ataları günümüz çalgılarından çok farklı özellikler taşıyordu. Sözgelimi sapları perdesiz (ses aralığını gösteren minik parçalar) olabiliyordu ya da günümüzdekilerden çok daha fazla telleri vardı. Çalınış teknikleri de farklıydı. Bu çalgılar zaman içinde çeşitli biçimlerde üretildiler. Giderek günümüzdeki biçimlerine kavuştular.

Yaylı çalgılar içinde en popüler olanı kemandır. Biçimi, çalınışı, teknik olanakları ve sesiyle hem kulağı hem de gözü doyuran olağanüstü bir çalgıdır. Keman, yapımcısından sabırlı ve titiz bir çalışma ister. Bu ses kutusunun yapımı pek de kolay değildir. Bir aylık emek, 8-9 kat vernik tabakası ve bir yılı aşkın bir kuruma süresi gerektirir. Yaklaşık 400 yıldır değişmeyen keman yapım sanatı, çoğunlukla babadan oğula geçmiştir. Bazı yapımcılar çocuklarının işleyeceği malzemeyi önceden almış, kurumaya bırakmıştır.

Kemanın bir can direği vardır. Bu, ses tablasının (göğüs) titreşimini teknenin

(ses kutusu) dibine
iletir köknar
ağacından yapılmış
küçük bir silindirdir.
Silindirin yeri
milimetrenin onda
biri kadar bile
değiştirildiğinde,
kemanın sesi değişir.
Kemanda tellerin
tiresimi eşikten içi boş
gövdeye geçer,
orada güçlü ve
düzgün biçimde yayılır.
Böylece gövde, kemana
özgü zengin ve parlak sesi
üreterek biçimde tınlar.

Günümüzde kullanılan
keman Rönesans
döneminde eski biçimini
kaybetmiş, geliştirilerek
ona yeni bir yapı
kazandırılmıştır. Ayrıca
geçmişten günümüze değin
keman yapımında hep
değerli malzemeler
seçilmiş ve kullanılmıştır.
Malzemeler de zamanla
değişmiştir.

Keman ilk ortaya çıktığı
dönemlerde genellikle halk
müziğinde, dans parçaları
için kullanılıyordu. Kemanı
orkestraya katan ilk kişi, İtalyan
besteci Monteverdi'dir. 18. yüzyıldan
başlayarak önemli bestecilerin çoğu keman
için besteler yapmaya başladılar. Türk
müziğine 18. yüzyılın başlarında sinekemanı
adıyla girmiştir. 19. yüzyıldan
başlayarak da yaygın olarak
kullanımı artmıştır. Keman
günümüzde klasik Türk müziği
toplulukları için olduğu kadar,
eğlence müziği toplulukları için de
vazgeçilmez çalgılardan biridir.

Keman kendisiyle birlikte aynı
aileden olan viyola, viyolonsel
ve kontrbasla ideal bir
biçimde dengelenmiş yaylı
çalgılar dördlüsünü oluşturur.
Keman ailesi bugünkü biçimini
1550'lerde aldı. Bunu izleyen

iki yüzyıl boyunca viyola viyolonsel
ve kontrbasla birlikte gerçek bir
yetkinliğe ulaştı. 18. yüzyılda senfoni
orkestrasının ve yaylı çalgılar dördlüsünün
kurulmasıyla keman ailesi yaylı çalgıları
en önemli çalgılar durumuna geldi. Şimdi
keman ailesinin öteki üyelerini de tanıyalım:

Viyola

Biçimi kemanla aynıdır. Bununla
birlikte, viyola biraz daha
büyüktür ve keman sesinden
pes (kalın sesle) akord edilir.
Bu nedenle sıcak tenor bir
ses verir.

Viyolonsel

Viyolonselcinin bir diğer adı da
"çello"dur. Pes sesli bir çalgıdır.
Viyolonselcinin gövdesinin
ucunda sivri bir çıkıntı vardır.
Viyolonselci aletini yere dayar
ve oturarak çalar. Çok
büyük anlatım gücü olan
viyolonselcinin tiz (ince) "la"
telinin olağanüstü
vinlamalı bir sesi vardır.

Kontrbas

Yaylı çalgılar ailesinin en
pes sesli üyesi kontrbastır.
Salyangoz adı verilen bir
ucundan gövdesinin
altındaki sivri uca kadar boyu
1,90 m'dir. Kontrbasçı bu
çalıyı çalmak için aletin arkasında
ayakta durur ve onu yere dayar. Keman
ailesi çalgıları dört tellidir. Ama kontrbaslara
beşinci bir tel takıldığı da olur.
Kontrbaslar, yayla ya da
parmakla çalınır. Telleri parmakla
çekilerek çalındığı zaman derin,
tınlayıcı bir ses çıkarır. Cazda ve
folk müziğinde ritm çalgısı olarak
bu biçimde çalınır.

Yaylı çalgılar ailesinin üyelerini
artık siz de tanıyorsunuz. Boy
boy olan bu dört kardeşi
görmek ve dinlemek
istediğinizde yapmanız
gerekten tek şeyse bir
konsere gitmek...

Gökhan Tok

